

Utlåtande 2014:26 RVII (Dnr 325-679/2013)

Riktlinjer för handläggning av ärenden om våld i nära relationer inom Stockholms stads socialtjänst

Förslag från socialnämnden

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Riktlinjer för handläggning av ärenden om våld i nära relationer inom Stockholms stads socialtjänst godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

Socialnämnden har i samarbete med sakkunniga från flertalet stadsdelsnämnder samt äldrenämnden tagit fram ett förslag till riktlinjer för socialtjänstens handläggning av ärenden som handlar om våld i nära relationer. Riktlinjerna är ett komplement till stadens program för kvinnofrid, antaget av kommunfullmäktige år 2012.

Riktlinjerna syftar till att vara ett stöd för handläggare som utreder vuxna personer, både män och kvinnor, som är utsatta för våld alternativt utövar våld.

Föreslagna riktlinjer omfattar bland annat rutiner för att tidigt upptäcka att någon utsätts för våld i en nära relation, bemötande av våldsutsatta och våldsutövare samt rutiner för intern och extern samverkan.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, utbildningsnämnden, äldrenämnden, samtliga stadsdelsnämnder, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, kommunstyrelsens pensionärsråd, Alla Kvinnors Hus och Mansjouren. Utbildningsnämnden, kommunstyrelsens pensionärsråd, Alla Kvinnors Hus och Mansjouren har avstått från att svara på remissen.

Stadsledningskontoret anser att insatser för att motverka våld i nära relationer är en angelägen och viktig fråga. Staden har fastställt ett program för kvinnofrid som syftar till att uppnå likställighet i staden.

Äldrenämnden anser att riktlinjerna ger ett ökat stöd i handläggarnas arbete med att arbeta med ärenden som rör våld i nära relationer och riktlinjerna ger ett bra stöd för ökad samverkan mellan olika verksamhetsområden.

Bromma stadsdelsnämnd anser att det är välkommet och välbehövligt med riktlinjer och förtydliganden gällande handläggningen av våldsärenden. Det säkerställer bland annat mer lika handläggning och bedömning i stadsdelsnämnderna.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd anser att det är av stor vikt att socialtjänsten och landstinget kan hitta former för samverkan och en gemensam finansiering av stödinsatserna.

Farsta stadsdelsnämnd anser att staden ligger i framkant när det gäller arbetet med våld i nära relationer, speciellt gällande stödinsatserna. Ett väl fungerande stöd kan på lång sikt medföra att färre barn växer upp med våldet och dess fysiska och psykiska skadeverkningar.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd anser att den inriktning som anges för socialtjänstens arbete är viktig, att den våldsutsattas egna resurser ska stärkas, att våldsutövare ska få hjälpa att ta ansvar för och förändra sitt beteende och att utredning alltid ska inledas när socialtjänsten får kännedom om att ett barn upplevt våld i en nära relation.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att de föreslagna riktlinjerna för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer kommer att utgöra ett bra stöd och vägledning i arbetet. Tydliga riktlinjer säkerställer också att ärenden handläggs på ett likartat sätt i staden.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att våld som utövas av närstående särskilt ska uppmärksammas då detta våld innebär en särskild utsatthet som kännetecknas av att våldsutövaren är en person som förväntas ha en nära och förtroendefull relation till personen.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer är en grannliga uppgift som ställer stora krav på kompetens och lyhörddhet. Nämnden är mycket positiv till de föreslagna riktlinjerna som kommer att ge en god vägledning i det praktiska arbetet och kan även bidra till att våldsutsatta och våldsutövare erbjuds likvärdiga insatser oavsett var i staden de bor.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd anser att gemensamma riktlinjer ger förutsättningar för en likvärdighet i handläggningen över staden, vilket gagnar den som utsätts för våld. Det är också bra att riktlinjerna är könsneutrala och att socialtjänstens ansvar för att erbjuda och motivera våldsutövare att ta emot hjälp för att upphöra med våldet finns tydligt uttalat.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att det är positivt att det föreslås en gemensam utredningsmall och att det av Socialstyrelsen framtagna bedömningsinstrumentet FREDA ska användas. Det har länge saknats tydliga och enhetliga handlägningsrutiner för våld i nära relationer för både våldsutsatta och våldsutövare.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att de föreslagna riktlinjerna är mycket bra och tydligt skrivna. I riktlinjerna framhålls tydligt hur ett ärende ska handläggas, hur en utredning ska skrivas samt vilka insatser som skall erbjudas.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd är positiv till de föreslagna riktlinjerna. På det här sättet ger riktlinjerna ökad förutsättning för en mer likvärdig bedömning oavsett var man bor i staden eller vem som gör bedömningen.

Södermalms stadsdelsnämnd välkomnar riktlinjerna för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, och anser att de kan bidra till en ökad kvalitet och samsyn i handläggningen av dessa ärenden. Nämnden anser även att bilagorna till riktlinjerna är bra och användbara i handläggningen.

Älvsjö stadsdelsnämnd anser att det är bra att riktlinjerna är könsneutralt formulerade d.v.s. våld i nära relationer används istället för kvinnofrid och att man förtydligar de olika aktörernas ansvar inom socialtjänsten.

Östermalms stadsdelsnämnd anser att riktlinjerna är ett viktigt komplement till stadens program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer 2012-2014. Nämnden välkomnar att riktlinjerna har en vidare målgrupp och omfattar alla, oavsett kön, som utsätts för eller utövar våld i nära relationer.

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor konstaterar att det är mycket viktigt att staden upprättar riktlinjer för handläggning av våld i nära

relationer. Hanteringen av denna typ av våld gäller ofta personer med funktionsnedsättningar.

Mina synpunkter

Stockholms stad har en tydlig linje om att ingen ska behöva utsättas för våld eller förtryck i en nära relation. Som ett led i arbetet har Stockholms stad för första gången tagit fram riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer som ett komplement till tidigare antagna program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer 2012-2014. Riktlinjernas syfte är att ge stadens handläggare bättre verktyg och en systematisering av det arbete som redan sker för att upptäcka om någon är utsatt för våld i nära relation samt att säkerställa likvärdig bedömning och handläggning över hela staden, ett arbete som kommer att stärkas ytterligare av den samordnare som kommer att finnas på socialförvaltningen.

Ett strukturerat och förebyggande arbete är betydande för att tidigt fånga upp signaler om våld. År 2013 gjordes en kartläggning av våld i nära relationer i Stockholms stad som visade att 41 procent av kvinnorna och 28 procent av männen som har eller har haft ett parförhållande någon gång utsatts för någon form av övergrepp, psykiskt eller fysiskt. Mörkertalet uppskattas samtidigt vara stort.

Riktlinjerna är könsneutralt skrivna där både våldsutsatta och våldsutövare ska ges korrekt hjälp och bemötande. Äldre, personer med funktionsnedsättning och personer med missbruksproblematik utgör särskilt utsatta grupper. Det är viktigt att alla stadsdelsnämnder utifrån de nya riktlinjerna vidareutvecklar rutiner för att dessa personer ska få hjälp när det gäller eventuell våldsutsatthet. Det är också oerhört viktigt att barn som upplevt våld mellan vuxna omgående ges stöd och hjälp. I de nya riktlinjerna betonas att handläggaren alltid har ansvar för att informera barn- och ungdomsenheten när de misstänker att barn far illa på grund av våld i nära relationer. Stockholms stad ska också arbeta aktivt för att bryta våldsutövares destruktiva mönster.

Med detta sagt välkomnar jag stadens riktlinjer för handläggning av våld i nära relationer.

Bilagor

1. Reservationer m.m.

2. Våld i nära relationer – riktlinjer för handläggning inom Stockholms stads socialtjänst

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag. **Särskilt uttalande** gjordes av borgarrådet Daniel Helldén (MP) enligt följande.

Det är bra att det nu kommer riktlinjer när det gäller handläggningen av ärenden som rör våld i nära relationer. Det är viktigt att det sker en samordning i bemötandet och av behovsinsatser mellan olika myndigheters insatser och åtaganden. I Skåne finns exempel på hur ett sådant samarbete kan fungera.

Våld i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem. I de flesta fall är det våld som utövas av en man mot en kvinna och våldet är systematiskt till sin natur. Det är dock viktigt att komma ihåg att våld i nära relationer förekommer i alla typer av relationer; det drabbar alltså även kvinnor och män som lever i samkönade relationer och män som lever i olikkönade relationer. Mörkertalet för våld i nära relationer bedöms vara stort, särskilt när det gäller män som utsätts och skammen ofta är extra stor. Det krävs stor lyhördhet, inom socialtjänsten men inte enbart där, för att fånga upp och hjälpa de personer som utsätts.

För att på ett bra sätt kunna göra detta krävs en upprustning av socialtjänsten när det gäller ekonomiska resurser. Idag har socialsekreterarna inte de förutsättningar som krävs för att exempelvis kunna avsätta tillräckligt med tid för att personer ska våga berätta om saker de utsätts för.

Det finns särskilda risker för äldre och personer med funktionsnedsättning som vårdas i hemmet av nära anhörig eller släkting då vårdförhållandena ofta är mycket tunga och insynen utifrån samtidigt kan vara starkt begränsad.

Kvinnojournerna utgör till stor del samhällets skyddsnät och måste tilldelas resurser. Det ska understrykas att alla stadsdelsförvaltningar behöver remittera våldsutsatta till jourerna. Inte minst gäller det kvinnor i aktivt missbruk som måste få en plats på Q-jouren och på dem som är utsatta för hedersrelaterat våld som måste få komma till Origo. Det behöver bli mer stabila och förutsägbara villkor för jourerna, vilket inte är fallet i dag.

Män som har aggressionsproblem, som känner att de kan använda våld mot sin partner eller har använt våld ska kunna få hjälp på ett kriscentrum för män. Även kvinnor med aggressionsproblem ska erbjudas hjälp.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Riktlinjer för handläggning av ärenden om våld i nära relationer inom Stockholms stads socialtjänst godkänns enligt bilaga 2 till utlåtandet.

Stockholm den 5 mars 2014

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Anna König Jerlmyr

Kerstin Tillkvist

Reservation anfördes av Roger Mogert, Olle Burell och Maria Östberg Svanelind (alla S) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att i huvudsak bifalla borgarrådets förslag till beslut
2. Att utöver detta anföra

Vi socialdemokrater välkomnar att det i de föreslagna rutinerna särskilt betonas att likvärdighet är ett viktigt värde att arbeta utefter. Med gemensamma handläggningsrutiner och mallar skapar vi bättre förutsättningar för att uppnå desamma. Däremot instämmer vi med flertalet av förvaltningarna om att dessa förtydligande rutiner kommer att innebära ökad arbetsbörda till redan arbetstyngda utredningsenheter, speciellt inom utredning för barn och unga.

Vidare anser vi att riktlinjerna på sina håll omfattas av en del skrivningar som inte är tydliga. Exempelvis framhålls att det är viktigt att det alltid måste finnas ett tydligt barnperspektiv i alla vuxenutredningar, inget sägs dock om hur detta perspektiv ska inkluderas.

Det är viktigt att säkerställa att det finns platser som motsvarar behoven på stadens olika jourer och att särskilt beakta gruppen äldre där vi ser en risk för att inte uppmärksammas och inte får sina behov tillgodosedda. Vi har tidigare också betonat vikten av att utforma stabila och förutsägbara villkor för kvinnojourerna för att på så vis ge jourerna möjligheten att få kontinuitet i sin verksamhet.

Särskilt uttalande gjordes av Åsa Lindhagen och Stefan Nilsson (båda MP) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (MP) i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av Ann-Margarethe Livh (V) enligt följande.

Vänsterpartiet välkomnar riktlinjerna som stöd i handläggningen inom socialtjänsten. För att riktlinjerna ska fungera krävs kontinuerlig utbildning och handledning, bra organisation för arbetet, tillräckliga resurser för jourboende och för alla andra insatser som behövs för att de som utsatts för våld ska kunna leva ett tryggt liv. Information om insatser mot relationsvåldet ska vara så väl spridd och bra utformad att alla som behöver hjälp lätt kan få det.

Budgeten får aldrig vara ett hinder för köp av insatser exempelvis från Q-jouren eller Kriscentrum. Äldres möjligheter till skyddat boende behöver uppmärksammas, liksom behovet av insatser för personer med funktionsnedsättning. Arbetet mot våld i nära relationer bör ha ett eget anslag inom individ- och familjeomsorg, precis som barn och ungdom, vuxen och socialpsykiatri. Verksamheten ska följas upp med relevanta indikatorer och könsuppdelad statistik. Regelverket för tillsyn och kvalitetssäkring av jourerna behöver ses över.

Det behövs också övergångslägenheter för de som lämnar jourerna och utbyteslägenheter i länet för kvinnor som behöver lämna sin kommun. Om flödet ut inte fungerar på ett bra sätt, blir jourboendena snabbt fullbelagda. Möjligheten till förtur behöver därför förbättras. I grund och botten krävs många fler hyresrätter till rimliga hyror, så att alla som behöver byta bostad på grund av våld i nära relationer kan få det behovet tillgodosett.

Remissammanställning

Ärendet

Socialnämnden har i samarbete med sakkunniga från flertalet stadsdelsnämnder samt äldrenämnden tagit fram ett förslag till riktlinjer för socialtjänstens handläggning av ärenden som handlar om våld i nära relationer. Riktlinjerna är ett komplement till stadens program för kvinnofrid, antaget av kommunfullmäktige år 2012.

Riktlinjerna syftar till att vara ett stöd för handläggare som utreder vuxna personer, både män och kvinnor, som är utsatta för våld alternativt utövar våld. Föreslagna riktlinjer omfattar bland annat rutiner för att tidigt upptäcka att någon utsätts för våld i nära relation, bemötande av våldsutsatta och våldsutövare samt rutiner för intern och extern samverkan.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 april 2013 följande.

1. Socialnämndens beslutar att godkänna förvaltningens förslag till riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer.
2. Socialnämnden överlämnar ärendet till kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Roger Mogert m.fl. (S), ledamoten Stefan Nilsson m.fl. (MP) och ledamoten Inger Stark (V), *bilaga 1*.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 mars 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner förslaget till riktlinjer för handläggning av våld i nära relationer. Det är angeläget att denna typ av ärenden får en likvärdig bedömning och handläggning över hela staden. Riktlinjerna är de första i sitt slag inom Stockholms stad och förvaltningen kommer att följa upp i vilken utsträckning de fungerar som stöd i socialtjänstens arbete. Revidering kommer att göras utifrån dels stadsdelsförvaltningarnas erfarenheter, dels resultaten av de uppdrag som Socialstyrelsen har de närmaste åren.

Förvaltningen förbereder för närvarande upphandling av en kartläggning av omfattningen av våld i nära relationer, som ska göras bland personer som är mantals-

skrivna i Stockholms stad.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, utbildningsnämnden, äldrenämnden, samtliga stadsdelsnämnder, kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, kommunstyrelsens pensionärsråd, Alla Kvinnors Hus och Mansjouren. Utbildningsnämnden, kommunstyrelsens pensionärsråd, Alla Kvinnors Hus och Mansjouren har avstått från att svara på remissen.

Innehållsförteckning	Sid
Stadsledningskontoret	
Äldrenämnden	
Bromma stadsdelsnämnd	
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd	
Farsta stadsdelsnämnd	
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd	
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	
Kungsholmens stadsdelsnämnd	
Norrmalms stadsdelsnämnd	
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd	
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	
Skärholmens stadsdelsnämnd	
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd	
Södermalms stadsdelsnämnd	
Älvsjö stadsdelsnämnd	
Östermalms stadsdelsnämnd	
Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor	

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 20 augusti 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att insatser för att motverka våld i nära relationer är en angelägen och viktig fråga. Stadens långsiktiga nollvision är att ingen, vare sig man eller kvinna, ska utsättas för våld eller andra övergrepp från närstående.

Staden har fastställt ett program för kvinnofrid som syftar till att uppnå likställighet i staden. Såväl våldsutsatta kvinnor och deras barn, som män som utövar våld i nära relation, ska få likvärdiga och lika tillgängliga insatser oavsett var i staden de bor. Det är därför bra att staden nu får gemensamma riktlinjer för hantering av ärenden som rör våld i nära relationer.

Stadsledningskontorets uppfattning är att gemensamma riktlinjer ger goda förutsättningar för att i högre grad säkerställa likvärdig bedömning och handläggning över hela staden. Eftersom stadsdelsnämndernas organisation för arbete mot våld i nära relationer skiljer sig åt är det angeläget med gemensamma utgångspunkter och ställningstaganden för att i högre grad säkerställa likvärdig behandling av målgruppen.

Stadsledningskontorets uppfattning är att riktlinjerna tydliggör en rad väsentliga områden och utgör ett stöd för handläggare som ska bemöta och handlägga vuxna som utsatts för våld eller utövat våld. Riktlinjerna är inte direkt inriktade på målgruppen barn men tydliggör ändå handläggarnas ansvar att alltid informera barn- och ungdomsenheten när de misstänker att barn får illa på grund av våld i nära relationer. Riktlinjerna är utformade i enlighet med socialstyrelsens allmänna råd och på området gällande lagstiftning.

Ett ärende som handlar om våld i nära relationer kan upptäckas inom flera verksamhetsområden, inom barn och ungdom, funktionsnedsättning, äldreomsorg, missbruk och ekonomiskt bistånd. Riktlinjerna har även fokus på rutiner för samverkan, såväl internt som externt, vilket enligt stadsledningskontorets uppfattning är en bra förutsättning för att ge stöd och hjälp till utsatta grupper.

Stadsledningskontoret föreslår sammanfattningsvis att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att godkänna nämndens förslag till riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 11 juni 2013 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det till kommunstyrelsen som sitt yttrande.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Christopher Ödman m fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Torun Boucher (V), *bilaga 1*.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 maj 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen ställer sig bakom förslaget till riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer som ger ett bra stöd till handläggarna som träffar våldsutsatta personer. I riktlinjerna framhålls vikten av samverkan mellan olika verksamhetsområden. För äldreomsorgen innebär det att samverkan med handläggare inom andra områden, exempelvis individ- och familjeomsorg, missbruks- och beroendeenhet och enheten för ekonomiskt bistånd, måste göras tydligare med interna rutiner i respektive stadsdel. Detta innebär att ett ärende kan komma att handläggas på mer än en enhet, så kallad samhandläggning, vilket innebär att handläggare från olika enheter gör en bedömning utifrån sina specifika ämnes- och kompetensområden. Bedömningen bör då göras tillsammans med handläggarna och den våldsutsatte personen. För att säkerställa att sekretessreglerna efterlevs behöver varje verksamhetsområde vid behov inhämta samtycke från den enskilde om uppgifter behöver lämnas ut.

Risken att bli utsatt för någon typ av våld ökar med stigande ålder och med tilltagande funktionsnedsättning. Äldre personer utsätts för samtliga typer av våld även om det finns väldigt lite forskning inom området.

För äldre personer är det ofta väldigt svårt att berätta om att de utsätts för våld, orsaken kan vara starka skam- och skuldkänslor, kognitiv nedsättning eller att personen som blir utsatt för våld står i beroendeställning till våldsutövaren. Det kan också vara svårt att upptäcka att en äldre person utsätts för våld då det inte är ovanligt att äldre personer ramlar och skadar sig i hemmet och det kan också vara svårt att upptäcka exempelvis psykiskt, sexuellt och ekonomiskt våld.

Utöver riktlinjerna behöver också det förebyggande arbetet utvecklas, exempelvis genom att ge ökat stöd åt anhöriga som vårdar närstående i hemmet och genom att försöka undvika att skapa slutna system.

Äldreförvaltningen anser att riktlinjerna ger ett ökat stöd i handläggarnas arbete med att arbeta med ärenden som rör våld i nära relationer och riktlinjerna ger ett bra stöd för ökad samverkan mellan olika verksamhetsområden.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 augusti 2013 att godkänna förvaltningens svar på remissen och överlämna det till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller (MP), Anders Löwdin (S) och Lillemor Samuelsson (V), *bilaga 1*.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 juni 2013 har i

huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens övergripande uppfattning gällande förslaget till riktlinjer är mycket positiv. Det är välkommet och välbehövligt med riktlinjer och förtydliganden gällande handläggningen av våldsärenden. Det säkerställer bland annat mer lika handläggning och bedömning i stadsdelsförvaltningarna.

Riktlinjerna har enligt förvaltningens mening en god anklang, med en terminologi som kan underlätta att ta till sig dessa svåra frågor om våld i nära relationer, som kan både beröra och uppröra.

Förvaltningens synpunkter redovisas nedan i punktform.

Förvaltningen anser det är positivt att:

- Området benämns "Våld i nära relationer" istället för "Mäns våld mot kvinnor", "Partnervåld", "Relationsvåld" eller "Familjevåld". Benämningen "Våld i nära relationer" är mer neutral, lättillgänglig och inte lika snäv som alternativen.
- Benämningarna våldsutsatt och våldsutövande används, som inte är könsutpekande och eftersom våldet kan se ut på olika sätt.
- Hänvisningar görs till handboken VÅLD, (SOFSS 2009:22) och andra relevanta föreskrifter samt lagar.
- Förslaget till riktlinjer är konkreta/detaljerade, vilket bör förbättra likvärdigheten av insatser inom staden.
- Ett förslag till utredningsmall för våldsutsatta tagits fram, även om den kan behöva revideras.
- Behovet av partnerkontakt vid arbete med våldsutövare poängteras.
- Begreppet "försummelse" lagts till i definitionen av våld.
- Normaliseringsprocessen poängteras. Vad som omfattas av begreppet "normalt" kan skilja sig avsevärt mellan en person som är våldsutsatt och en person som inte är det.
- Säkerhets- och riskplanering tas upp grundligt och standardiserade bedömningsinstrument som FREDÄ nämns. (FREDÄ är standardiserade bedömningsmetoder, introducerade av Socialstyrelsen, avsedda att användas inom socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer.
- Avsnittet om våldsutövare finns med.
- Förslaget om vad utredningar av våldsutsatta kan/ska omfatta är relevant.

Förvaltningen anser att följande punkter kan ytterligare belysas:

- Boendefrågan, som är ett stort problem i Stockholm. I förslaget till riktlinjer behandlas denna fråga bara i avsnittet om placering i skyddat boende. När en person placeras i skyddat boende uppstår omgående frågan om vart den våldsutsatte ska ta vägen efter det skyddade boendet. I realiteten är det mycket ovanligt att våldsutövaren flyttar från bostaden eller att den våldsutsatte får en förturslägenhet.
- Screenings- och bedömningsinstrument för våldsutövare benämns inte och

ingår inte i FREDA-konceptet. I Bromma stadsdelsförvaltning används en screening som utformats av Kjellgren/Frison, som förvaltningen har mycket goda erfarenheter av.

Övrigt

Gällande texten på sidan 14, punkten 6.3.1, tredje stycket, undrar förvaltningen om ordet *inte* i texten ”upplysa denne om att socialtjänsten *inte* har placerat barnet...” ska tas bort.

Utifrån att våld i nära relationer är ett alltmer synligt, viktigt och omfattande samhällsproblem undrar förvaltningen om det skulle kunna vara till en fördel om dessa frågor utgjorde ett eget verksamhetsområde, inom socialtjänstens verksamheter. För närvarande organiseras arbetet med våld i nära relationer i regel under verksamhet med barn och ungdom eller vuxna. Kanske skulle frågornas komplexitet bättre belysas och tydligare framtonas som ett eget verksamhetsområde med en egen budget.

Enligt förvaltningens mening skulle arbetet med våld i nära relationer med fördel kunna utföras genom förvaltningsövergripande samarbete.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 augusti 2013 att ställa sig bakom förvaltningens förslag.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Åsa Öckerman m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 26 juni 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Att upptäcka och ställa frågor om våld i nära relationer

Det är av avgörande betydelse att handläggare inom socialtjänsten har kunskap och förmåga att se tecken på, och följer av, utsatthet för våld i nära relationer. Våld är ett tabubelagt område och en förutsättning för att synliggöra våldet är att våga fråga. I riktlinjerna framhålls att ett sätt att systematisera arbetet med att upptäcka våld i nära relation är att fråga alla klienter om förekomst av våld, s.k. screening. Varje handläggare ställer rutinmässiga frågor enligt ett särskilt bedömningsinstrument till alla klienter som är aktuella i syfte att öka upptäckten av våld. Den som är utsatt eller den som själv utsätter andra för våld i nära relation kan söka sig till socialtjänsten för hjälp med annan fokus än själva våldet, exempelvis för ekonomiskt bistånd, hjälp med barnen eller för missbruk. En försvårande omständighet för upptäckt av våld kan vara att socialtjänstens arbete ofta är organiserat efter olika funktionsgrupper; med inriktning på barn- och familjefrågor, missbruksfrågor, försörjningsstöd, äldreomsorg, omsorg om personer med funktionsnedsättning samt familjerättsliga frågor. Därför är

det viktigt med utarbetade rutiner som samtliga anställda i de olika funktionsgrupperna tar del av.

Förvaltningarna ställer sig bakom tanken om screening då metoden ger möjlighet att upptäcka fler utsatta. Förvaltningarna inser samtidigt att det är nödvändigt att ha en god beredskap för utredning och insatser för det som upptäcks genom arbetssättet. Detta arbetssätt kräver behov av fler utredningar och insatser, vilket därmed kräver mera resurser. Screening kan dock innebära att vissa klientgrupper upptäcks i ett tidigt skede vilket också ger möjlighet till tidiga insatser.

Skyddade boenden

Riktlinjerna anger att om en våldsutsatt kvinna är i akut behov av skydd och stöd bör socialtjänsten erbjuda henne placering i ett skyddat boende. Begreppet skyddat boende innebär per definition att boendet är bemannat och har hög säkerhet vad gäller skalskyddet. Stadsdelsförvaltningarna har själva egna jourboenden/jourlägenheter, som ibland kallas ”skyddade boenden” men som inte har den säkerhet som krävs av ett skyddat boende.

Vid varje enskilt fall görs en säkerhetsbedömning av kvinnans situation och hennes behov. Alla våldsutsatta har inte behov av den högre graden av skyddsboende. Jourboenden innebär en lägre nivå av skydd men ska självklart vara en trygg placering även om det inte finns personal dygnet runt. Det kan finnas personal närvarande under vissa tider alternativt kan den våldsutsatta bo utan personal men ha möjlighet att ringa en kontaktperson inom socialtjänsten vid behov. Förvaltningarna önskar att riktlinjerna ska förtydligas i detta avseende.

Ökade resursbehov

De nya riktlinjerna kommer att medföra ökade krav på resurser i arbetet med våld i nära relationer. Ytterligare krav kommer att ställas på kommunerna när Socialstyrelsens föreskrifter gällande våld i nära relationer förväntas komma 2014. Socialstyrelsen pekar ut våld i nära relationer som ett eget verksamhetsområde inom socialtjänsten.

De utvidgade kraven, till exempel vad gäller förhandsbedömningar av våldsutövare, och att barnutredning alltid ska inledas samt kraven på höjd såväl generell som specialiserad kompetens innebär utökade resursbehov på utredningsenheterna. Det behövs också utökade resurser för att kunna erbjuda den nivå på insatser som riktlinjerna kräver, i form av till exempel skyddade boenden samt stöd och behandling.

Regionalt samarbete

Stadsdelsförvaltningarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och Skarpnäck har i ett regionalt samarbete (Fridsam-centrum för stödinsatser till våldsutsatta och våldsutövare) med stöd av statliga utvecklingsmedel, utvecklat kvalificerade stödinsatser för våldsutsatta vuxna personer, barn som bevittnat våld samt våldsutövare i nära relationer. När det gäller stödet till våldsutövare deltar också stadsdelarna Hägersten- Liljeholmen och Älvsjö. Därutöver delar

stadsdelsförvaltningarna på en jourlägenhet för våldsutövare. Förvaltningarna planerar ett samarbete med det norska behandlingscentret Alternativ till våld (ATV) för att på sikt kunna skapa förutsättningar för ett Fridsam – center i södra Stockholm enligt ATV:s modell.

Förvaltningarna ämnar fortsätta det regionala samarbetet för stödinsatserna, men ser i nuläget svårigheter med finansieringen av Fridsam efter 2013 då Socialstyrelsens utvecklingsmedel, som idag finansierar verksamheten med cirka 40 procent, kommer att minska.

Våld i nära relationer är ett stort folkhälsoproblem och landstinget är en viktig aktör på området. Primärvården är många gånger den första instansen som möter och upptäcker våldet. Sjukvård och psykiatri står för en stor del av behandlingsinsatserna för våldsutsatta. Därför är det av stor vikt att socialtjänsten och landstinget kan hitta former för samverkan och en gemensam finansiering av stödinsatserna.

Förvaltningarna konstaterar att de ligger väl i framkant när det gäller arbetet med våld i nära relationer speciellt gällande stödinsatserna. Förvaltningarna anser att väl fungerande stödinsatser på lång sikt kan medföra att färre barn växer upp med våldet och dess skadeverkningar på barnens fysiska och psykiska hälsa. Det finns stora fördelar med att upptäcka och utreda våldet så tidigt som möjligt för att kunna ge tidiga stödinsatser framförallt utifrån barnperspektivet.

Riktlinjerna pekar på behovet av att all personal inom socialtjänsten ska ha en grundläggande kompetens samt att de som arbetar direkt med målgruppen ska ha en djupare specialistkunskap. De tre förvaltningarna avser att fortsätta det samarbete som har inletts för att öka och underhålla personalens kompetens.

Avslutande synpunkter

Stadsdelsförvaltningarna anser att det är välkommet att staden har utarbetat riktlinjer för hur arbetet med våld i nära relationer ska bedrivas. Särskilt positivt är att det föreslås en gemensam utredningsmall och att det av Socialstyrelsen framtagna bedömningsinstrumentet FREDA ska användas. Det har länge saknats tydliga och enhetliga handlägningsrutiner för våld i nära relationer av både våldsutsatta och våldsutövare.

Positivt är också att riktlinjerna pekar ut våldsutövarens ansvar för att våldet ska upphöra och att våldsutövare erbjuds stöd för att upphöra med våldet.

Tillsammans med programmet för kvinnofrid bidrar allt detta till att skapa en större likställighet mellan stadsdelsförvaltningarna och att stadens invånare får liknande stöd oavsett inom vilket stadsdelsområde de bor.

Förvaltningarnas mening är dock att de förtydligade rutinerna föranleder ökad arbetsbörda till redan arbetstyngda utredningsenheter, speciellt inom utredning för barn och ungdom. Detta kommer att medföra ökade behov av personal inom individ- och familjeomsorgen eller att resurser kan omvandlas från stödinsatser till utredning.

Förvaltningarnas mening är att resurserna behöver utökas för stödinsatser för våld i nära relationer.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 augusti 2013 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av förslag till riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer.

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m.fl. (S) och Lars Bäck (V), *bilaga 1*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 juli 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningarna i Enskede-Årsta-Vantör, Skarpnäck och Farsta har tillsammans drivit projekten Centrum för våldsutsatta i söderort och Mansmottagningen i söderort med stöd av statliga stimulansmedel. När det gäller den sistnämnda gruppen deltar även stadsdelsförvaltningarna Hägersten-Liljeholmen och Älvsjö. Målsättningen är att dessa förvaltningar ska utveckla och lägga grunden till en permanent verksamhet mot våld i nära relationer i söderort med stödinsatser för våldsutsatta vuxna personer och barn samt för våldsutövare.

Förvaltningen konstaterar att vi ligger i framkant när det gäller arbetet med våld i nära relationer, speciellt gällande stödinsatserna. Ett väl fungerande stöd kan på lång sikt medföra att färre barn växer upp med våldet och dess fysiska och psykiska skadeverkningar. Det finns stora fördelar med att upptäcka och utreda våldet så tidigt som möjligt för att kunna ge tidiga stödinsatser, framför allt utifrån barnperspektivet.

Att upptäcka och ställa frågor om våld i nära relationer

Det är av avgörande betydelse att handläggare inom socialtjänsten har kunskap och förmåga att se tecken på och följer av utsatthet för våld i nära relationer. Våld är ett tabubelagt område och en förutsättning för att synliggöra våldet är att våga fråga. I riktlinjerna framhålls att ett sätt att systematisera arbetet med att upptäcka våld i nära relation är att fråga alla klienter om förekomst av våld – så kallad screening. Varje handläggare ställer rutinmässiga frågor enligt ett särskilt bedömningsinstrument till alla klienter som är aktuella för att öka upptäckt av våld. Den som är utsatt eller den som själv utsätter andra för våld i nära relation kan ha sökt sig till socialtjänsten för hjälp med annat fokus än själva våldet, exempelvis för ekonomiskt stöd, hjälp med barnen eller för missbruk.

Något som kan göra det svårare att upptäcka våld är att socialtjänstens arbete ofta är organiserat efter olika funktionsgrupper, med inriktning på barn- och

familjefrågor, missbruksfrågor, försörjningsstöd, äldreomsorg, omsorg om personer med funktionsnedsättning samt familjerättsliga frågor. Därför är det viktigt

med utarbetade rutiner som samtliga anställda tar del av och använder.

Förvaltningen ställer sig bakom tanken om screening då metoden ger möjlighet att upptäcka fler utsatta men inser att det är nödvändigt att ha en god beredskap för det som upptäcks genom arbetssättet. Det kommer att kräva fler insatser och därmed behov av resurser. Screening kan dock innebära att vissa klientgrupper upptäcks i ett tidigt skede vilket också ger möjlighet till tidiga insatser.

Skyddade boenden

Riktlinjerna anger att om en våldsutsatt kvinna är i akut behov av skydd och stöd bör socialtjänsten erbjuda henne skyddat boende. Begreppet skyddat boende innebär per definition att boendet är bemannat och har hög säkerhet vad gäller till exempel skydd mot intrång. Stadsdelsförvaltningarna har själva egna jourlägenheter, som ibland kallas ”skyddade boenden” men som inte har full bemanning. Jourboenden innebär en lägre nivå av skydd men ska självklart vara en trygg placering även om det inte finns personal dygnet runt. Det kan finnas personal under vissa tider eller den våldsutsatta kan bo utan personal men ha möjlighet att ringa en kontaktperson inom socialtjänsten vid behov. Alla våldsutsatta har inte behov av den högre graden av skyddsboende, och den innebär också ett större ingrepp i den våldsutsattas tillvaro. Vid varje enskilt fall görs en säkerhetsbedömning av kvinnans situation och hennes behov. Vi önskar att riktlinjerna ska förtydligas i detta avseende.

Ökade resursbehov

De nya riktlinjerna kommer att medföra ökade krav på resurser i arbetet med våld i nära relationer. Ytterligare krav kommer att ställas på kommunerna när Socialstyrelsens föreskrifter gällande våld i nära relationer kommer 2014. Socialstyrelsen pekar även ut området som ett eget verksamhetsområde inom socialtjänsten.

De utvidgade kraven, till exempel vad gäller förhandsbedömningar av våldsutövare, att barnutredning alltid ska inledas samt kraven på höjd generell och specialiserad kompetens innebär större resursbehov på utredningsenheterna. Det behövs också utökade resurser för att kunna erbjuda den nivå på insatser som riktlinjerna kräver, i form av till exempel skyddade boenden och stöd och behandling.

Regionalt samarbete

Stadsdelsförvaltningarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och Skarpnäck har i ett regionalt samarbete, Fridsam – centrum för stödinsatser till våldsutsatta och våldsutövare, med stöd av statliga utvecklingsmedel utvecklat kvalificerade stödinsatser för våldsutsatta vuxna personer, barn som bevittnat våld och våldsutövare i nära relationer. När det gäller stödet till våldsutövare och jourlägenhet för våldsutövare deltar också stadsdelarna Hägersten-Liljeholmen och Älvsjö. Förvaltningarna planerar ett samarbete med det norska behandlingscentret Alternativ till våld (ATV) för att på sikt skapa förutsättningar för ett Fridsam-center i södra Stockholm enligt ATV:s modell.

Förvaltningarna ämnar fortsätta det regionala samarbetet men ser i nuläget

svårigheter med finansieringen av Fridsam efter 2013 då Socialstyrelsens utvecklingsmedel kommer att minska. Medlen finansierar idag verksamheten med cirka 40 procent.

Våld i nära relationer är ett stort folkhälsoproblem och landstinget är en viktig aktör på området. Primärvården är många gånger den första instansen som möter och upptäcker våldet. Sjukvård och psykiatri står för en stor del av behandlingsinsatserna för våldsutsatta. Därför är det av stor vikt att socialtjänsten och landstinget kan hitta former för samverkan och en gemensam finansiering av stödinsatserna.

Riktlinjerna pekar på behovet att all personal inom socialtjänsten ska ha en grundläggande kompetens och att de som arbetar direkt med målgruppen ska ha en djupare specialistkunskap. Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och Skarpnäck avser att fortsätta det samarbete som har inletts för att öka och underhålla personalens kompetens.

Avslutande synpunkter

Det är välkommet att staden har utarbetat riktlinjer för hur arbetet med våld i nära relationer ska bedrivas. Särskilt positivt är att det föreslås en gemensam utredningsmall och att det av Socialstyrelsen framtagna bedömningsinstrumentet FREDA ska användas. Det har länge saknats tydliga och enhetliga handläggningsrutiner för våld i nära relationer av både våldsutsatta och våldsutövare.

Positivt är också att riktlinjerna pekar ut våldsutövarens ansvar för att våldet ska upphöra och att våldsutövare erbjuds stöd för att upphöra med våldet.

Tillsammans med programmet för kvinnofrid bidrar allt detta till att skapa en större samstämmighet mellan stadsdelsförvaltningarna och att stadens invånare får liknande stöd oavsett inom vilket stadsdelsområde de bor.

De förtydligade rutinerna föranleder dock en ökad arbetsbörda för redan arbetstyngda utredningsenheter, speciellt barn- och ungdomsenheter. Detta kommer att medföra ökat behov av personal inom individ- och familjeomsorgen eller att resurser måste överföras från stödinsatser till utredning.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 augusti 2013 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det som svar på remissen till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av Eva Fagerhem m.fl. (S) och Carita Stenbacka Tenezakis (V), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den

30 juli 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar att förslaget omfattar både män och kvinnor och både dem som är offer för våld och dem som utövar det. Förvaltningen anser också den inriktning som anges för socialtjänstens arbete är viktig: att den våldsutsattas egna resurser ska stärkas, att våldsutövare ska få hjälpa att ta ansvar för och förändra sitt beteende och att utredning alltid ska inledas när socialtjänsten får kännedom om att ett barn upplevt våld i nära relation. Det är också viktigt att riktlinjerna framhåller att både kunskap om våld i nära relation måste finnas inom alla delar av socialtjänsten och att rutiner för intern samverkan ska upprättats för hantering av ärenden med våld i nära relation. Förvaltningen uppskattar också att förslaget tydliggör vikten av att formulera uppdrag till utförare och att genomförandeplaner ska upprättas för beslutade insatser.

På följande punkter anser förvaltningen att förslaget behöver förtydligas eller kompletteras:

Screening (sid. 9)

Under avsnittet om tidig upptäcks anges att screening, dvs att systematiskt ställa frågan om våld till samtliga klienter, är "ett sätt" att hitta våldsutsatta.

Förvaltningen anser att staden bör föra ett resonemang om för- och nackdelar med screening och sedan ta tydlig ställning till om metoden ska användas eller ej.

Bemötande (sid. 10)

I avsnittet om bemötande av våldsutsatta anges att det är viktigt att kunna bemöta en person i kris. Vad detta innebär utvecklas dock inte.

Förvaltningen menar att den som utsatts för våld i nära relation inte bara är i kris utan också är drabbad av ett trauma. För att socialtjänsten ska kunna ge ett adekvat bemötande behöver handläggarna därför ha kunskaper om hur trauman kan påverka sättet att känna, tänka och fungera hos den som drabbats. Avsnittet behöver därför kompletteras med en skrivning som tydliggör detta.

Språket (sid. 11)

I avsnittet om formulering i tal och skrift påpekas hur viktigt ordvalet är vid bemötande och dokumentation i ärenden med våld i nära relation.

Förvaltningen anser att avsnittet kan utvecklas så att det blir än tydligare att det är den våldsutsatta som ska vara subjektet i berättelsen om våldet.

Barnperspektivet (sid. 22)

I avsnittet om barn som upplevt våld eller andra övergrepp mellan närstående vuxna anges att det måste finnas "ett tydligt barnperspektiv" i alla utredningar om vuxna som utsätts för eller utövar våld. Ingenting sägs dock om vad det egentligen innebär att ha ett barnperspektiv i dessa vuxenutredningar.

Förvaltningen anser att skrivningen bör utvecklas med exempel på hur vuxenutredaren kan hjälpa föräldern att synliggöra barnet och föräldraskapet.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 augusti 2013 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen från kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Leif Larsson (V) ledamot Bengt Roxne m.fl. (S) och ledamot Lars Jakobsson m.fl. (MP) *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 juli 2013 har i huvudsak följande lydelse.

De förslagna riktlinjerna för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer kommer att utgöra ett bra stöd och vägledning i arbetet. Tydliga riktlinjer säkerställer också att ärenden handläggs på ett likartat sätt i staden. I riktlinjerna föreslås en utredningsmall och det är av stor betydelse att utredningsmallar och liknande dokument förs in i paraplyet så att handläggning och dokumentationen underlättas. Dessutom är det av stor vikt att enhetlig statistik kan tas fram för staden som helhet. Stadsdelsnämnden föreslås besluta att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 augusti 2013 att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 juli 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget till riktlinjer för handläggning av våld i nära relationer och föreslår att nämnden godkänner förslaget. Förvaltningen anser att förslaget till riktlinjer är tydliga och utgör ett stöd för handläggning och dokumentation av ärenden som handlar om våld i nära relation. Ärenden som handlar om våld i nära relation uppdagas inom alla verksamhetsområden och Kungsholmens stadsdelsförvaltning har i samarbete med Norrmalm och Östermalm inom ramen för arbetet mot våld i nära relationer arbetat fram lokala rutiner för hur den bl.a. den interna samverkan ska utformas. Syftet är att våldsutsatta

ska få stöd och hjälp oavsett vilket verksamhetsområde denna tillhör.

Våld som utövas av närstående ska särskilt uppmärksammas då detta våld innebär en särskild utsatthet som kännetecknas av att våldsutövaren är en person som förväntas ha en nära och förtroendefull relation till personen.

För att förvaltningen ska kunna följa upp målen i *Stockholms stads program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer 2012-2014* krävs en kunskap om dels utgångsläget och dels effekterna av de insatser som erbjuds. Förvaltningen ser därför positivt på att Socialförvaltningen för närvarande förbereder upphandling av kartläggning av omfattningen av våld i nära relationer, bland mantalsskrivna i Stockholms stad. För att kunna följa effekterna av de insatser som erbjuds behövs ett bredare stöd till stadsdelsförvaltningarna i det fortsatta uppföljningsarbetet.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 augusti 2013 att remissen besvaras med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Shadi Larsson m.fl. (MP) *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Åsa Tillberg (V) *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 juni 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Att handlägga ärenden som rör våld i nära relationer är en grannliga uppgift som ställer stora krav på kompetens och lyhördhet. Förvaltningen är mycket positiv till de föreslagna riktlinjerna som kommer att ge en god vägledning i det praktiska arbetet och kan även bidra till att våldsutsatta och våldsutövare erbjuds likvärdiga insatser oavsett var i staden de bor.

Riktlinjerna är också ett viktigt komplement till stadens program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer 2012-2014. Förvaltningen välkomnar att riktlinjerna har en vidare målgrupp och omfattar alla, oavsett kön, som utsätts för eller utövar våld i nära relationer. I förslaget tydliggörs också att våld kan förekomma i alla former av nära relationer, även i samkönade förhållanden.

Det är bra att man lyft fram barnperspektivet och tydligt framhållit att en barnavårdsutredning *alltid* ska inledas i de fall barn bevittnat våld i nära relationer. Förvaltningen delar uppfattningen om vikten av att barnet självt får möjlighet att berätta vad han eller hon bevittnat och upplevt.

Det är också bra att man framhållit att äldre, personer med funktionsnedsättning eller missbruksproblematik och personer som utsatts för hedersrelaterat våld är särskilt

utsatta grupper där socialtjänstens handläggning ofta kräver samarbete mellan olika verksamhetsområden.

Förvaltningen har sedan flera år tillbaka ett nära samarbete med stadsdelsförvaltningarna Kungsholmen och Östermalm när det gäller våld i nära relationer. De föreslagna riktlinjerna är i linje med det utvecklingsarbete de tre förvaltningarna bedrivit och som lett till ett nytt arbetssätt inom ramen för ordinarie verksamhet.

Utgångspunkten i detta arbete är att det behövs ett specialiserat stöd för dem som är utsatta parallellt med att medarbetare inom alla verksamhetsområden har ett ansvar för att våga se, fråga och agera när de möter någon som är utsatt. Sedan den 1 januari 2013 finns nya, och för de tre förvaltningarna gemensamma, rutiner vad gäller arbetet med våld i nära relationer. Dessa rutiner togs fram innan stadens riktlinjer var klara, men underhandskontakter har säkerställt att rutinerna följer de nya riktlinjerna. Vid förändringar i riktlinjerna anpassas rutinerna.

När det gäller stöd till den som utövar våld framhålls i förslaget att arbetet bl.a. ska inriktas på att ge insatser till våldsutövaren så att denne tar ansvar för och förändrar sitt våldsbeteende. Förvaltningen delar uppfattningen att detta är ett viktigt arbete. Våldsutövare är, enligt socialtjänstlagen, emellertid inte på samma sätt som våldsutsatta, en uttalad målgrupp för socialtjänstens insatser. I nuläget saknar några stadsdelsförvaltningar möjlighet att erbjuda våldsutövare ett eget stöd. Frågan är därför om de föreslagna riktlinjerna innebär en ambitionshöjning på området och något som alla stadsdelsförvaltningar ska prioritera? Om så är fallet kommer detta att kräva ökade resurser.

Vad gäller extern samverkan är förvaltningens erfarenhet att det är svårt att hitta lämpliga samverkanspartners inom hälso- och sjukvården som har möjlighet att delta i samverkan. Detsamma gäller även vissa ideella aktörer som är verksamma i staden eller länet. En del externa aktörer har samtidigt framfört att de har svårt att sluta lokala samverkansavtal med allt för många, t.ex. kvinnojourerna som arbetar gentemot samtliga stadsdelsförvaltningar och ofta även andra kommuner. Ska man förvänta sig att de ska ha möjlighet att samverka med och upprätta lokala samverkansavtal med samtliga stadsdelsnämnder? Förvaltningen delar uppfattningen att extern samverkan är viktig och ska prioriteras men vill samtidigt problematisera de särskilda villkor som gäller i en storstad som Stockholm, där det inte alltid är tydligt med vilka aktörer man bör samverka.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 augusti 2013 att låta tjänsteutlåtandet utgöra svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Bo Sundin m.fl. (M) samt ledamoten Burhan Yildiz (FP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Mia Päärni m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Ahmet Music (MP), *bilaga 1*.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 augusti 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till att staden får gemensamma riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer. Det ger förutsättningar för en likvärdighet i handläggningen över staden, vilket gagnar den som utsätts för våld. Det är också bra att riktlinjerna är könsneutrala och att socialtjänstens ansvar för att erbjuda och motivera våldsutövare att ta emot hjälp för att upphöra med våldet finns tydligt uttalat.

Förvaltningen menar dock att om riktlinjerna ska kunna uppfyllas behöver kompetensen och stödinsatserna inom socialtjänsten avseende män som utsätts för våld, våld i samkönade relationer och stöd och hjälp till våldsutövande män och kvinnor vidareutvecklas.

Avsnitten *6.2.1. Förhandsbedömning av den våldsutsatta och 7.2.1.*

Förhandsbedömning av våldsutövaren ger intryck av att förhandsbedömning alltid ska göras innan utredning inleds. Det borde framgå av riktlinjerna att en ansökan från den vuxne *alltid* ska leda till utredning. Någon förhandsbedömning huruvida en utredning ska inledas är överflödig i det fallet. Något särskilt beslut om att inleda utredning behövs inte heller. Detta framgår av Socialstyrelsens handbok *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten* under avsnittet *Att inleda en utredning enligt SoL*: ”I vissa fall är det självklart att nämnden ska inleda en utredning. Det gäller inte bara när någon ansöker om bistånd enligt SoL eller begär insatser enligt LSS utan också i vissa andra situationer. (...) I sådana fall behöver nämnden inte fatta något särskilt beslut om att inleda utredning.”

I första stycket under *6.2.1*, framförs vidare att en hot- och riskbedömning kan behöva göras för att ta ställning till om det finns omedelbart behov av skydd för den vuxne. En sådan bedömning skulle i praktiken kunna innebära att en utredning inleds. Stöd för ett sådant synsätt finns i Socialstyrelsens handbok *Våld där bedömningsinstrument beskrivs under huvudrubriken Att utreda, Bedömningsinstrument som stöd för arbetet* s. 71: ”Användningen av bedömningsinstrument ska ses som ett stöd och komplement till socialtjänstens övriga utredningsarbete”.

I texten i första stycket under *7.2.1*. antyds att en särskild förhandsbedömning ska göras för att ta ställning till om utredning ska inledas om den vuxne våldsutövaren

även när en barnavårdsutredning inleds på grund av våldet. Om en anmälan inkommer om oro för ett barn och om den vuxne är part i ärendet ingår denne i den förhandsbedömning som görs i barnets namn. Någon separat förhandsbedömning av de vuxna behövs därför inte.

En del av de aktiviteter som behöver ske innan en utredning inleds är snarare att betrakta som information eller råd och stöd till den enskilde samt erbjudande/motiverande samtal om möjligheten att ansöka om bistånd.

Mot denna bakgrund anser förvaltningen att avsnitten 6.2.1. och 7.2.1. behöver förtydligas.

I första stycket under punkt 6.3. *Insatser till stöd för den våldsutsatta enligt 4 kap. 1 § SoL* nämns den enskildes "behandlingsbehov". Ingen annanstans i de föreslagna riktlinjerna nämns "behandling" eller "behandlingsinsatser". Om begreppet ska finnas med i riktlinjerna, bör det definieras.

Avsnittet 6.3.3. om *Råd och stöd* tar upp olika arbetssätt och metoder. Att vissa av de exemplifierade råd- och stödinsatserna också kan ges som biståndsbeslutad insats efter utredning bör framgå.

Under 7.2.3. om *Våldsutövarens föräldraförmåga - barnperspektivet* finns en hänvisning och ett utdrag ur en kunskapsöversikt från SKL (Sveriges Kommuner och Landsting), som beskriver hur föräldraförmågan bör utredas i en barnavårdsutredning när våldsutövaren är förälder. Eftersom utredningsarbetet i barn- och ungdomsärenden är beskrivet i egna riktlinjer, bör hänvisningen till kunskapsöversikten också finnas där.

I avsnitt 10 står att den våldsutsatta, våldsutövaren och eventuella barn var och en ska ha en egen handläggare. Det är viktigt att det av riktlinjerna framgår betydelsen av att vars och ens behov blir uppmärksammat för att förhindra fortsatt våld. Däremot anser inte förvaltningen att handläggningen ska regleras i detalj på det sätt som anges.

Avsnittet 10.1.1. *Samhandläggning kring särskilt utsatta grupper* avser äldre personer, personer med funktionsnedsättning och personer med missbruksproblematik. Här framhålls vikten av samarbete mellan socialtjänstens olika verksamheter.

Förvaltningen menar att, i den koordinering som enligt förslaget ska ske med övriga riktlinjer inom individ- och familjeomsorgen, t.ex. för personer med funktionsnedsättning eller missbruk, bör det tydliggöras hur det skyddade boendet kan tillgodoses för dessa målgruppers särskilda behov.

Avsnitt 11 behandlar *Extern samverkan* och socialtjänstens ansvar för att samverkan om målgruppen fungerar med polis, hälso- och sjukvård m.fl. myndigheter. En lokal samverkansplan skulle behöva omfatta många olika verksamheter inom t.ex. hälso- och sjukvården och omfatta både landstingsdrivna och enskilt drivna verksamheter för både vuxna och barn.

För att en lokal samverkan ska fungera väl i staden menar därför förvaltningen, att en central överenskommelse mellan stadens socialtjänst, polismyndigheten och hälso- och sjukvården bör utformas och utgöra grund för den lokala samverkan.

Under avsnittet *11.1. Samverkan med kvinnojourer* anges att socialtjänsten vid placering i skyddat boende på kvinnojour alltid ska upprätta ett skriftligt avtal. En hänvisning finns till en mall för avtal i en länk på intranätet. En hänvisning finns också till Socialstyrelsens meddelandeblad 2/2012.

Av meddelandebladet framgår att det i lagen inte finns några krav på hur en kommuns uppdrag till en enskild utförare, t.ex. en ideell förening som ska genomföra en insats enligt SoL, ska regleras. Det finns inte heller krav på att uppdraget ska vara skriftligt. Förvaltningen menar att, om stadsdelsnämnderna ska använda skriftliga avtal vid varje placering i skyddat boende, bör en sådan avtalsmall vara bättre anpassad till uppdraget än den mall som finns på intranätet.

Ovan nämnda meddelandeblad tar vidare upp socialnämndens ansvar för att den verksamhet som genomför insatsen har tillräckligt god kvalitet och att personalen har den kompetens som krävs för detta. Socialnämnden ska på en övergripande (förvaltningens understrykning) nivå kontrollera och följa upp verksamheten och på individnivå följa upp det enskilda ärendet. Skrivningen i förslaget till riktlinjer, om vad stadsdelsnämndernas ansvar ska omfatta utöver uppföljningen av insatsen på individnivå, behöver tydliggöras.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 augusti 2013 att tjänsteutlåtandet överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Ewa Larsson m.fl. (MP), ledamot Claes Elmgren m.fl. (S) samt ledamot Josefin Morge (V), *bilaga 1*.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd tjänsteutlåtande daterat den 12 juli 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Att upptäcka och ställa frågor om våld i nära relationer

Det är av avgörande betydelse att handläggare inom social-tjänsten har kunskap och förmåga att se tecken på, och följer av, utsatthet för våld i nära relationer. Våld är ett tabubelagt område och en förutsättning för att synliggöra våldet är att våga fråga. I riktlinjerna framhålls att ett sätt att systematisera arbetet med att upptäcka våld i nära relation är att fråga alla klienter om före-komst av våld, s.k. screening. Varje handläggare ställer rutin-mässiga frågor enligt ett särskilt bedömningsinstrument till alla klienter som är aktuella i syfte att öka upptäckten av våld. Den som är utsatt eller den som själv utsätter andra för våld i nära relation kan söka sig till socialtjänsten för

hjälp med annan fokus än själva våldet, exempelvis för ekonomiskt bistånd, hjälp med barnen eller för missbruk. En försvårande omständighet för upptäckt av våld kan vara att socialtjänstens arbete ofta är organiserat efter olika funktionsgrupper; med inriktning på barn- och familjefrågor, missbruksfrågor, försörjningsstöd, äldreomsorg, omsorg om personer med funktionsnedsättning samt familjerättsliga frågor. Därför är det viktigt med utarbetade rutiner som samtliga anställda i de olika funktionsgrupperna tar del av.

Förvaltningarna ställer sig bakom tanken om screening då metoden ger möjlighet att upptäcka fler utsatta. Förvaltningarna inser samtidigt att det är nödvändigt att ha en god beredskap för utredning och insatser för det som upptäcks genom arbetssättet. Detta arbetssätt kräver behov av fler utredningar och insatser, vilket därmed kräver mera resurser. Screening kan dock innebära att vissa klientgrupper upptäcks i ett tidigt skede vilket också ger möjlighet till tidiga insatser.

Skyddade boenden

Riktlinjerna anger att om en våldsutsatt kvinna är i akut behov av skydd och stöd bör socialtjänsten erbjuda henne placering i ett skyddat boende. Begreppet skyddat boende innebär per definition att boendet är bemannat och har hög säkerhet vad gäller skalskyddet. Stadsdelsförvaltningarna har själva egna jourboenden/jourlägenheter, som ibland kallas "skyddade boenden" men som inte har den säkerhet som krävs av ett skyddat boende.

Vid varje enskilt fall görs en säkerhetsbedömning av kvinnans situation och hennes behov. Alla våldsutsatta har inte behov av den högre graden av skyddsboende. Jourboenden innebär en lägre nivå av skydd men ska självklart vara en trygg placering även om det inte finns personal dygnet runt. Det kan finnas personal närvarande under vissa tider alternativt kan den våldsutsatta bo utan personal men ha möjlighet att ringa en kontaktperson inom socialtjänsten vid behov. Förvaltningarna önskar att riktlinjerna ska förtydligas i detta avseende.

Ökade resursbehov

De nya riktlinjerna kommer att medföra ökade krav på resurser i arbetet med våld i nära relationer. Ytterligare krav kommer att ställas på kommunerna när Socialstyrelsens föreskrifter gällande våld i nära relationer förväntas komma 2014. Socialstyrelsen pekar ut våld i nära relationer som ett eget verksamhetsområde inom socialtjänsten.

De utvidgade kraven, till exempel vad gäller förhandsbedömningar av våldsutövare, och att barnutredning alltid ska inledas samt kraven på höjd såväl generell som specialiserad kompetens innebär utökade resursbehov på utredningsenheterna. Det behövs också utökade resurser för att kunna erbjuda den nivå på insatser som riktlinjerna kräver, i form av till exempel skyddade boenden samt stöd och behandling.

Regionalt samarbete

Stadsdelsförvaltningarna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och Skarpnäck har i ett

regionalt samarbete (Fridsam-centrum för stödinsatser till våldsutsatta och våldsutövare) med stöd av statliga utvecklingsmedel, utvecklade kvalificerade stödinsatser för våldsutsatta vuxna personer, barn som bevittnat våld samt våldsutövare i nära relationer. När det gäller stödet till våldsutövare deltar också stadsdelarna Hägersten- Liljeholmen och Älvsjö. Därutöver delar stadsdelsförvaltningarna på en jourlägenhet för våldsutövare. Förvaltningarna planerar ett samarbete med det norska behandlingscentret Alternativ till våld (ATV) för att på sikt kunna skapa förutsättningar för ett Fridsam – center i södra Stockholm enligt ATV:s modell.

Förvaltningarna ämnar fortsätta det regionala samarbetet för stödinsatserna, men ser i nuläget svårigheter med finansieringen av Fridsam efter 2013 då Socialstyrelsens utvecklingsmedel, som idag finansierar verksamheten med cirka 40 procent, kommer att minska.

Våld i nära relationer är ett stort folkhälsoproblem och landstinget är en viktig aktör på området. Primärvården är många gånger den första instansen som möter och upptäcker våldet. Sjukvård och psykiatri står för en stor del av behandlingsinsatserna för våldsutsatta. Därför är det av stor vikt att socialtjänsten och landstinget kan hitta former för samverkan och en gemensam finansiering av stödinsatserna. Förvaltningarna konstaterar att de ligger väl i framkant när det gäller arbetet med våld i nära relationer speciellt gällande stödinsatserna. Förvaltningarna anser att väl fungerande stödinsatser på lång sikt kan medföra att färre barn växer upp med våldet och dess skadeverkningar på barnens fysiska och psykiska hälsa. Det finns stora fördelar med att upptäcka och utreda våldet så tidigt som möjligt för att kunna ge tidiga stödinsatser framförallt utifrån barnperspektivet.

Riktlinjerna pekar på behovet av att all personal inom socialtjänsten ska ha en grundläggande kompetens samt att de som arbetar direkt med målgruppen ska ha en djupare specialistkunskap. De tre förvaltningarna avser att fortsätta det samarbete som har inletts för att öka och underhålla personalens kompetens.

Avslutande synpunkter

Stadsdelsförvaltningarna anser att det är välkommet att staden har utarbetat riktlinjer för hur arbetet med våld i nära relationer ska bedrivas. Särskilt positivt är att det föreslås en gemensam utredningsmall och att det av Socialstyrelsen framtagna bedömningsinstrumentet FREDA ska användas. Det har länge saknats tydliga och enhetliga handlägningsrutiner för våld i nära relationer av både våldsutsatta och våldsutövare.

Positivt är också att riktlinjerna pekar ut våldsutövarens ansvar för att våldet ska upphöra och att våldsutövare erbjuds stöd för att upphöra med våldet.

Tillsammans med programmet för kvinnofrid bidrar allt detta till att skapa en större likställighet mellan stadsdelsförvaltningarna och att stadens invånare får liknande stöd oavsett inom vilket stadsdelsområde de bor.

Förvaltningarnas mening är dock att de förtydligade rutinerna föranleder ökad

arbetsbörda till redan arbetstunga utredningsenheter, speciellt inom utredning för barn och ungdom. Detta kommer att medföra ökade behov av personal inom individ- och familjeomsorgen eller att resurser kan omvandlas från stödinsatser till utredning.

Förvaltningarnas mening är att resurserna behöver utökas för stödinsatser för våld i nära relationer.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 augusti 2013 att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Rebwar Hassan m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 20 juni 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att de föreslagna riktlinjerna är mycket bra och tydligt skriva. I riktlinjerna framhålls tydligt hur ett ärende skall handläggas, hur en utredning skall skrivas samt vilka insatser som skall erbjudas.

Ett förslag till riktlinjerna skulle vara att FREDA (Inspektionen för vård och omsorgs rekommenderade riktlinjer) lyfts fram mer tydligt samt vikten av dess användning i riskbedömning och kartläggning av våldet. FREDA bör då förslagsvis redovisas i utredningen.

Riktlinjerna är utformade för handläggning av vuxenärenden som rör våld i nära relationer men har även ett tydligt barnperspektiv, vilket är mycket positivt. Riktlinjerna betonar vikten av ett professionellt bemötande av våldsutsatta och våldsutövare. Dessa personer är ofta traumatiserade och är i behov av att bemötas på lämpligt sätt. Det är därför önskvärt att handläggare som handlägger sådana ärenden har adekvat utbildning i traumahantering.

Förvaltningen anser att det är angeläget att ärenden som rör våld i nära relationer får en likvärdig bedömning och handläggning över hela staden. Riktlinjerna är de första i sitt slag inom Stockholms stad och förvaltningen kommer att följa upp i vilken utsträckning de fungerar som stöd i socialtjänstens arbete. De föreslagna riktlinjerna bör därför godkännas.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Testa stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 augusti 2013 att lämna svar på remissen i enighet med tjänsteutlåtandet.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Ornina Younan m.fl. (S), *bilaga 1*.

Spånga-Testa stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 juli 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till de föreslagna riktlinjerna. På det här sättet ger riktlinjerna ökad förutsättning för en mer likvärdig bedömning oavsett var man bor i staden eller vem som gör bedömningen.

Förvaltningen anser dock att hedersrelaterat våld bör tydliggöras i ärendet. Enligt riktlinjerna definieras olika typer av våld, men hedersrelaterat förtryck och våld är inte en av kategorierna. Hur klassificeras denna typ av våld?

Förvaltningen föreslår att detta tjänsteutlåtande lämnas som svar på remissen.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 augusti 2013 att tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Erik Malm m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Gunnar Ågren (V), *bilaga 1*.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 juni 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen välkomnar riktlinjerna för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, och anser att de kan bidra till en ökad kvalitet och samsyn i handläggningen av dessa ärenden. Förvaltningen anser även att bilagorna till riktlinjerna är bra och användbara i handläggningen.

Förvaltningen ser det som positivt att det i texten finns länkar till olika dokument, men ser också en risk i att de kan bli obrukbara om de inte uppdateras kontinuerligt. Det måste vara tydligt vem som ansvarar för att uppdatera dem.

Förvaltningen anser att det är bra att riktlinjerna innehåller en blandning av teori,

metoder och praktisk vägledning i handläggningen. Det är positivt att det finns hänvisningar till litteratur för vidare läsning vid behov. Dock efterlyser förvaltningen en källhänvisning i andra stycket under ”Råd och stöd” på sidan 15 där det står att samtalsmetoden motiverande samtal (MI) har visat sig vara användbar vid ärenden där det förekommer våld, speciellt när personen är ambivalent till relationen.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 augusti 2013 att överlämna detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Majvi Andersson m.fl. (S), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Viktor Morawski m.fl. (MP), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Jenny Norberg (V), *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 augusti 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget till riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer då det är angeläget att denna typ av ärenden får en likvärdig bedömning och handläggning i hela staden.

Det är bra att riktlinjerna är könsneutralt formulerade d.v.s. våld i nära relation används istället för kvinnofrid och att man förtydligar de olika aktörernas ansvar inom socialtjänsten.

Förvaltningen saknar däremot definition av socialt våld d.v.s. man skadar inte offret direkt utan indirekt. Exempel på detta kan vara när partnern tar kontakt med släkt eller vänner och ljuger samt baktalar offret och därmed indirekt utövar våld eller försöker isolera offret socialt.

Förvaltningen saknar också skrivningar om hedersvåld. När t.ex. ungdomar, men även vuxna, hindras från att leva sitt liv på samma villkor som andra i samhället. Man får inte klä sig som man vill, vara ute och umgås med vänner, ha pojk- eller flickvän, studera eller arbeta med vad och var man vill. Man tillåts inte heller att separera eller skilja sig. Detta kan för dessa personer innebära hot om uteslutning ur familjegemenskapen.

Screening, som nämns som rutin för tidig upptäckt, kan användas men resultatet kan inte användas som underlag för statistik. Att informera alla om vilken hjälp man

kan få om man eventuellt är utsatt och t.ex. dela ut skriftligt material är viktigare för att även nå dem som inte vågar berätta vid screeningstillfället.

Vad gäller råd och stöd är det viktigt att staden försöker få en bra samverkan med Stockholms läns landsting. Idag finns inga specialiserade mottagningar för personer som varit utsatta för våld i nära relationer och lider av stress-, kris- eller traumareaktioner. På Södersjukhuset finns däremot en våldtäktsmottagning. Att socialtjänsten ska förmedla kontakt med sjukvården är självklart men då är offret oftast hänvisad till t.ex. kurator på husläkarmottagning eller liknande, en yrkesgrupp som inte har så stor erfarenhet av att hjälpa våldsutsatta. Dessutom så är väntetiderna ofta långa och en person som tagit steget att bryta sig ur en destruktiv relation behöver stöd omgående.

För att samverkan ska fungera på övergripande samt lokal nivå behöver stadens riktlinjer förankras hos andra myndigheter och aktörer såsom Stockholms läns landsting för att nämna en samverkanspartner. Särskilt om man ska arbeta i lokala samverkans- och styrgrupper.

Förvaltningen föreslår därmed att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 augusti 2013 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och översänder detsamma till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av vice ordförande Stefan Nilsson m.fl. (MP) Birgit Marklund Beijer m.fl. (S) och Berit Bornecrantz Dias m.fl. (V) *bilaga 1*.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 augusti 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Att handlägga ärenden som rör våld i nära relationer är en grannliga uppgift som ställer stora krav på kompetens och lyhördhet. Förvaltningen är positiv till de föreslagna riktlinjerna som kommer att ge vägledning i det praktiska arbetet och kan även bidra till att våldsutsatta och våldsutövare erbjuds likvärdiga insatser oavsett var i staden de bor.

Riktlinjerna är också ett viktigt komplement till stadens program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer 2012-2014. Förvaltningen välkomnar att riktlinjerna har en

vidare målgrupp och omfattar alla, oavsett kön, som utsätts för eller utövar våld i nära relationer. I förslaget tydliggörs också att våld kan förekomma i alla former av nära relationer, även i samkönade förhållanden.

Det är bra att man lyft fram barnperspektivet och tydligt framhållit att en barnavårdsutredning *alltid* ska inledas i de fall barn bevittnat våld i nära relationer. Förvaltningen delar uppfattningen om vikten av att barnet självt får möjlighet att berätta vad han eller hon bevittnat och upplevt.

Det är också bra att man framhållit att äldre, personer med funktionsnedsättning eller missbruksproblematik och personer som utsatts för hedersrelaterat våld är särskilt utsatta grupper där socialtjänstens handläggning ofta kräver samarbete mellan olika verksamhetsområden.

Förvaltningen har sedan flera år tillbaka ett nära samarbete med stadsdelsförvaltningarna Kungsholmen och Norrmalm när det gäller våld i nära relationer. De föreslagna riktlinjerna är i linje med det utvecklingsarbete de tre förvaltningarna bedrivit och som lett till ett nytt arbetssätt inom ramen för ordinarie verksamhet.

Utgångspunkten i detta arbete är att det behövs ett specialiserat stöd för dem som är utsatta parallellt med att medarbetare inom alla verksamhetsområden har ett ansvar för att våga se, fråga och agera när de möter någon som är utsatt. Sedan den 1 januari 2013 finns nya, och för de tre förvaltningarna gemensamma, rutiner vad gäller arbetet med våld i nära relationer. De föreslagna riktlinjerna är ett värdefullt komplement till de lokala rutinerna och ger samtidigt en mera detaljerad vägledning i det praktiska arbetet.

När det gäller stöd till den som utövar våld framhålls i förslaget att arbetet bl.a. ska inriktas på att ge insatser till våldsutövaren så att denne tar ansvar för och förändrar sitt våldsbeteende. Förvaltningen delar uppfattningen att detta är ett viktigt arbete.

Vad gäller extern samverkan är förvaltningens erfarenhet att det är svårt att hitta lämpliga samverkanspartners inom hälso- och sjukvården som har möjlighet att delta i samverkan. Detsamma gäller även vissa ideella aktörer som är verksamma i staden eller länet. En del externa aktörer har samtidigt framfört att de har svårt att sluta lokala samverkansavtal med allt för många, t.ex. kvinnojourerna som arbetar gentemot samtliga stadsdelsförvaltningar och ofta även andra kommuner. Ska man förvänta sig att de ska ha möjlighet att samverka med och upprätta lokala samverkansavtal med samtliga stadsdelsnämnder? Förvaltningen delar uppfattningen att extern samverkan är viktig och ska prioriteras men vill samtidigt problematisera de särskilda villkor som gäller i en storstad som Stockholm, där det inte alltid är tydligt med vilka aktörer man bör samverka.

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor tjänsteutlåtande daterat den 6 augusti 2013 har i huvudsak följande lydelse.

Att staden upprättar riktlinjer för handläggning av våld i nära relationer är mycket viktigt. Hanteringen av denna typ av våld gäller ofta personer med funktionsnedsättningar. Vi önskar därför att frågor om handläggning av ärenden som rör våld som funktionshindrade utsätts för utvecklas ytterligare.

Vi vill till att börja med trycka på att handläggarna har goda kunskaper om funktionshinder av olika slag, såväl synliga som osynliga funktionshinder, och de svårigheter funktionshindren medför. Det är speciellt viktigt att kunna se tidiga tecken på om en funktionsnedsatt person är utsatt för våld.

Personer med funktionsnedsättningar är särskilt utsatta då de p.g.a. sin funktionsnedsättning

- kan vara mer beroende av och utlämnade till en partner eller annan närstående än andra
- kan sakna kunskap om relationer eller inte förstår sin situation. Gäller personer med intellektuellt funktionshinder men även t.ex. de som har svårigheter med socialt samspel.

- lätt kan hamna i att partnern, eller en närstående, blir för dominerande, kritisk och nedsättande vilket kan leda till nedsatt självkänsla och att man slutar tro på sig själv
- kanske inte vågar, eller får inte för partnern, ta upp eller tala om sina problem med andra
- har svårt att berätta om vad de utsatts för, de blir inte trodda eller tagna på allvar

Inom Bräcke Diakoni i Göteborg har under fem år bedrivits ett projekt och utbildningscentrum kallat Dubbelt Utsatt. Ett flertal handikappföreningar deltog i arbetet. Projektet avslutades 2012. Info och kunskapsbank finns på www.dubbeltutsatt.se. Finns även möjlighet till utbildningar.

Vi önskar att information om detta tas med bland referenserna. Vi vill även hänvisa till Socialstyrelsens utbildningsmaterial "Sällan sedda" som behandlar våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Roger Mogert m.fl. (S), ledamoten Stefan Nilsson m.fl. (MP) och ledamoten Inger Stark (V) enligt följande.

Det är bra att det nu kommer riktlinjer när det gäller handläggningen av ärenden som rör våld i nära relationer. Förhoppningsvis blir då bedömningen lika över staden.

Dock måste verkligen stadsdelsförvaltningarna remittera våldsutsatta till jourerna. Vi tänker speciellt på kvinnor i aktivt missbruk som måste få en plats på Q-jouren och på de som är utsatta för hedersrelaterat våld som måste få komma till Origo.

Vi är oroliga för att det inte finns jurer som tar emot äldre personer. Vidare menar vi att det måste bli stabila och förutsägbara villkor för jourerna. Så är det inte nu!

Äldrenämnden

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Christopher Ödmann m fl. (MP) enligt följande.

Våld i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem. I de flesta fall är det våld som utövas av en man mot en kvinna och våldet är systematiskt till sin natur. Vi ser detta våld som en del av könsmaktsordningen. Det är dock viktigt att komma ihåg att våld i nära relationer förekommer i alla typer av relationer; det drabbar alltså även kvinnor och män som lever i samkönade relationer och män som lever i olikkönade relationer. Detta gäller naturligtvis oavsett ålder, men det finns särskilda risker för äldre som vårdas i hemmet av nära anhörig eller släkting då vårdförhållandena ofta är mycket tunga och insynen utifrån samtidigt kan vara starkt begränsad.

Alla som döms för våld mot sin partner ska erbjudas behandling. Män som har aggressionsproblem, som känner att de kan använda våld mot sin partner eller har använt våld ska kunna få hjälp på ett kriscentrum för män. Även kvinnor med aggressionsproblem ska erbjudas hjälp. Stockholms stads stöd åt kvinnojurer och andra organisationer som arbetar för kvinnofrid ska öka.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Torun Boucher (V) enligt följande.

Riktlinjerna bygger mycket på vad som ska göras när våldet i nära relationer upptäckts genom anmälan. När det gäller gamla människor finns det en föreställning om att de är snälla och svaga. Man vill inte tro att de blir slagna eller själva slår. Skadorna kan vara svåra att se. Blåmärken och andra vanliga skador kan bortförklaras som fallolyckor. Sömnlöshet och ängslan tolkas som en del av åldrandet. De gamla själva tiger, att tala om våldet är tabu och det som sker hemma kan ses som en privatsak. När det gäller våld mot äldre – både kvinnor och män – måste staden satsa mycket mer på att utbilda personal att upptäcka och om möjligt förebygga våldet.

Det finns fler faktorer som ökar risken för våld mot äldre, tidigare våld inom familjen, sjukdom och funktionsnedsättningar. En särskild risk uppstår när den äldre vårdas i hemmet av en anhörig, partner eller släkting. Anhörigvård ges ofta under påfrestande förhållanden och med tungt vårdansvar samtidigt som insynen från omvärlden är begränsad. Stadens inställning att allt fler äldre ska bo kvar hemma och vårdas där i stället för att få plats på ett vård- och omsorgsboende innebär att riskerna för att de äldres utsatthet ökar.

Bromma stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller (MP), Anders Löwdin (S) och Lillemor Samuelsson (V) enligt följande.

Stadsdelsnämnden beslutar att i huvudsak godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen med nedanstående förändringar och tillägg.

I övrigt anföras följande

Förslag på riktlinjer vid handläggning av ärenden som rör våld i nära relation är ett viktigt dokument som kan underlätta socialförvaltningarnas arbete och det kan också rädda liv. Några viktiga områden saknas i förslag till riktlinjerna:

- Erbjudna skuldsanering
- Kompetent handläggning inom området även under semestertider
- Rutiner för stöd och skydd både med kort- och långsiktiga insatser
- Långsiktigt psykologiskt stöd
- Barn och unga ska betraktas som två olika grupper, t.ex. en 5-åring

behov skiljer sig från en 16-åring. Barn behöver bearbeta sina upplevelser och göra händelserna hanterbara. Stödsatser ska sättas in efter ålder och funktionskapacitet.

För att inte bli beroende av ideella insatser som ofta styrs av projektstyrda medel och knappa resurser som därmed kan äventyra vilket stöd, skydd och hjälp som erbjuds. Ser vi att Stockholm stads egna resurser inom jour- och boendeverksamhet alltid ska användas. Den ideella sektorn kan komplettera men aldrig ersätta det som är socialnämndens uppdrag.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Åsa Öckerman m.fl. (MP) enligt följande.

Vi vill särskilt betona hur värdefull screeningen, som föreslås införas för alla, kan bli då den ger chansen att upptäcka våld i ett tidigt skede. Ur barnperspektivet leder det till minskat lidande och skada och därmed långsiktigt minskat behov av insatser från socialtjänsten.

Förvaltningen påpekar i sitt remissvar att ökade resurser behövs för att ta hand om det våld som upptäcks i screeningen, det är viktigt att medel tillförs. Vidare tycker vi att det är mycket bra att fler förvaltningar än vår arbetar med stöd till såväl de våldsutsatta som de våldsutövande. Det är viktigt att detta arbete får fortsätta även efter projektslut. Det enda sättet att få slut på våldet är ju att den våldsutövande sänker sin arm och lär sig andra uttryckssätt.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m.fl. (S) och Lars Bäck (V) enligt följande.

Beslut enligt förvaltningen samt anför därutöver:

Det är bra att dessa riktlinjer omfattar alla vuxna, oavsett kön, som utsätts för våld alternativt utövar våld i nära relationer.

Farsta SDF har redovisat åtgärder som redan sker hos oss, mycket bra – samtidigt som det är skrämmande att de behövs! Vi vill särskilt peka på vikten av att de, huvudsakligen män, som utövar våld i nära relationer får vård. Vi håller helt med om riktlinjerna att det är viktigt med tidig upptäckt och att det finns allmän kompetens att bedöma om någon kan vara våldsutsatt eller våldsutövande.

Vi vill understryka att detta kräver kunskaper och resurser hos alla i socialtjänsten, skolan, förskolan, polisen samt landstinget då det är en folkhälsofråga. Farsta sdf har skrivit att arbetsbördan blir för stor för arbetstygda utredningsenheter samt angett att ett alternativ till ökade resurser är att överföra resurser från stödinsatser till utredning. Nämnden anser att ytterligare resurser ska tillföras, vi har återkommande understrukt hur viktigt det är med förebyggande insatser, inte minst i vårt område med stort socialt arv.

Vi anser att det är bra med skyddat boende, att det ska finnas snabbt tillgängligt när det behövs. Vi är dock samtidigt tveksamma till att den brottsutsatte ska flytta från sin invanda miljö, ofta med barnen. Det bör vara utövaren som drabbas även av flytten.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Eva Fagerhem m.fl. (S) och Carita Stenbacka Tenezakis (V) enligt följande.

Att i huvudsak tillstyrka förvaltningens förslag till yttrande till kommunstyrelsen samt att därutöver anför följande.

Det är bra att det nu kommer riktlinjer när det gäller handläggningen av ärenden som rör våld i nära relationer. Liksom att dessa riktlinjer omfattar alla vuxna, oavsett kön. Vi instämmer i det som sägs att det är viktigt med tidig upptäckt och att det finns allmän kompetens att bedöma om någon kan vara våldsutsatt eller våldsutövande. Detta kräver kunskaper och resurser hos personal inom berörda myndigheter såsom socialtjänst, skola, förskola, polis och landsting. Det är också viktigt att det sker en samordning i bemötande och av behovsinsatser mellan olika myndigheters insatser och åtaganden.

De nya rutinerna kommer med stor sannolikhet att leda till ökad arbetsbörda till redan arbetstyngda utredningsenheter. Detta i sin tur kommer att kräva ytterligare ekonomiska resurser.

Kvinnojournerna utgör till stor del samhällets skyddsnet och måste tilldelas resurser.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Leif Larsson (V), ledamot Bengt Roxne m.fl. (S) och ledamot Lars Jakobsson m.fl. (MP) enligt följande.

Vi ansluter oss till (V+S+MP):s skrivning i socialnämndens protokoll 16 april 2013, § 18.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Shadi Larsson m.fl. (MP) enligt följande.

Det är bra att det nu kommer riktlinjer när det gäller handläggningen av ärenden som rör våld i nära relationer. Förhoppningsvis blir då bedömningen lika över staden.

Dock måste verkligen stadsdelsförvaltningarna remittera våldsutsatta till jourerna. Vi tänker speciellt på kvinnor i aktivt missbruk som måste få en plats på Q-jouren och på de som är utsatta för hedersrelaterat våld som måste få komma till Origo. Vi är

oroliga för att det inte finns jourer som tar emot äldre personer. Vidare menar vi att det måste bli stabila och förutsägbara villkor för jourerna. Så är det inte nu!

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Åsa Tillberg (V) enligt följande.

Det är bra att det nu kommer riktlinjer när det gäller handläggningen av ärenden som rör våld i nära relationer. Förhoppningsvis blir då bedömningen lika över staden. Dock måste verkligen stadsdelsförvaltningarna remittera våldsutsatta till jourerna. Vi tänker speciellt på kvinnor i aktivt missbruk som måste få en plats på Q-jouren och på de som är utsatta för hedersrelaterat våld som måste få komma till Origo.

Vi är oroliga för att det inte finns jourer som tar emot äldre personer. Vidare menar vi att det måste bli stabila och förutsägbara villkor för jourerna. Så har det inte varit fram tills nu.

Riktlinjerna bygger mycket på vad som ska göras när våldet i nära relationer upptäckts genom anmälan. När det gäller gamla människor finns det en föreställning om att de är snälla och svaga. Man vill inte tro de blir slagna eller själva slår. Skadorna kan vara svåra att se. Blåmärken och andra vanliga skador kan bortförklaras som fallolyckor. Sömnlöshet och ängslan tolkas som en del av åldrandet. De gamla själva tiger, att tala om våldet är tabu och det som sker hemma kan ses som en privatsak. När det gäller våld mot äldre – både kvinnor och män - måste staden satsa mycket mer på att utbilda personal att kunna upptäcka och om möjligt förebygga våldet.

Det finns fler faktorer som ökar risken för våld mot äldre, tidigare våld inom familjen, sjukdom och funktionsnedsättningar. En särskild risk uppstår när den äldre vårdas i hemmet av en anhörig, partner eller släkting. Anhörigvård ges ofta under påfrestande förhållanden och med tungt vårdansvar samtidigt som insynen från omvärlden är begränsad. Stadens inställning att allt fler åldringar ska bo kvar hemma och vårdas där i stället för att få plats på ett vård- och omsorgsboende innebär att riskerna för att de äldres utsatthet ökar.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden Bo Sundin m.fl. (M) samt ledamoten Burhan Yildiz (FP) enligt följande.

Vi välkomnar stadens förslag till gemensamma riktlinjer för ärenden som rör våld i nära relationer. Våld i nära relationer är ett stort samhällsproblem och förekommer i en omfattning som är oacceptabel. Det är ytterst viktigt att man erbjuder stödinsatser till den som är utsatt för våld men också behandling till den våldsutövande för att förändra sitt våldsamma beteende. Ökad kunskap om den våldsutövande och de sociala faktorerna bakom våldet, ökar möjligheterna för att hitta konkreta åtgärder för att på

sikt förebygga våld i nära relationer. Med ökad kompetens, bättre samverkansformer och effektivisering av stödinsatserna inom socialtjänsten kan man minska skadeverkningarna för den utsatte och de barn som bevittnar våldet.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Mia Päärni m.fl. (S) enligt följande.

Förvaltningen har lämnat ett bra och utförligt svar och vi är positiva till att det kommer riktlinjer för handläggning av ärende som rör våld i nära relationer. Det leder förhoppningsvis till att bedömningar blir lika över staden och att en person som blir våldsutsatt har lika goda chanser i hela staden till stöd.

Det är dock viktigt att påpeka att riktlinjer inte hjälper om resursbristen är för stor och att rätt kompetens måste finnas bland personal för att de ska göra nytta. Det finns kvinnojourer som riktar sig speciella målgrupper och de är viktiga att ta tillvara på. Som det är idag har också kvinnojourer en mycket instabil tillvaro och har svårt att få pengar till en långsiktig verksamhet vilket är ett problem som måste lösas.

Särskilt uttalande gjordes av Ahmet Music (MP) enligt följande.

Det är bra att det nu kommer riktlinjer när det gäller handläggningen av ärenden som rör våld i nära relationer. Förhoppningsvis blir då bedömningen lika över staden.

Men stadsdelsförvaltningarna måste verkligen remittera våldsutsatta till jourerna. Då tänker vi speciellt på kvinnor i aktivt missbruk som måste få en plats på Q-jouren och på dem som är utsatta för hedersrelaterat våld som måste få komma till Origo.

Vi är också oroliga för att det inte finns jourer som tar emot äldre personer. Det måste bli stabila och förutsägbara villkor för jourerna. Så är det inte nu!

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Ewa Larsson m.fl. (MP), ledamot Claes Elmgren m.fl. (S) samt ledamot Josefin Morge (V) enligt följande.

Vi tycker att det förslag till riktlinjer som tagits fram av Socialförvaltningen på ett kvalitativt och professionellt sätt kommer att bidra till att arbetet med ärenden som rör våld i nära relationer kommer kunna utvecklas. I de föreslagna rutinerna lyfts likvärdighet fram som ett viktigt värde att arbeta utefter, detta för att garantera att alla berörda parter i staden får samma förutsättningar. Dessutom föreskriver de föreslagna rutinerna att den våldsutövande parten måste ta ansvar för att upphöra med våldet och till detta ska den hjälp som är nödvändig erbjudas. Alla dessa förtydligande rutiner

stärker handläggarna i arbetet med att stödja och hjälpa de berörda parterna på ett tillfredställande sätt. Vi instämmer med förvaltningen att dessa förtydligande rutiner kommer att innebära ett ökat behov av resurser och organisatoriska förändringar.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Rebwar Hassan m.fl. (MP) enligt följande.

Våld i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem. I de flesta fall är det våld som utövas av en man mot en kvinna och våldet är systematiskt till sin natur. Vi ser detta våld som en del av könsmaktsordningen. Det är dock viktigt att komma ihåg att våld i nära relationer förekommer i alla typer av relationer; det drabbar alltså även kvinnor och män som lever i samkönade relationer och män som lever i olikkönade relationer. Detta gäller naturligtvis oavsett ålder, men det finns särskilda risker för äldre som vårdas i hemmet av nära anhörig eller släkting då vårdförhållandena ofta är mycket tunga och insynen utifrån samtidigt kan vara starkt begränsad.

Alla som döms för våld mot sin partner ska erbjudas behandling. Män som har aggressionsproblem, som känner att de kan använda våld mot sin partner eller har använt våld ska kunna få hjälp på ett kriscentrum för män. Även kvinnor med aggressionsproblem ska erbjudas hjälp. Stockholms stads stöd åt kvinnojourer och andra organisationer som arbetar för kvinnofrid ska öka.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Ornina Younan m fl. (S) enligt följande.

Det är bra att det nu kommer riktlinjer när det gäller handläggningen av ärenden som rör våld i nära relationer. Det är också viktigt att det sker en samordning i bemötandet och av behovsinsatser mellan olika myndigheters insatser och åtaganden. I Skåne finns exempel på hur ett sådant samarbete kan fungera.

Våld i nära relationer ”tar inte semester” utan tenderar i stället att öka under sommaren och att kommunernas semesterplanering drabbar våldsutsatta kvinnor och deras barn.

Det är därför viktigt att det finns en beredskap att i stadsdelarna möta det ökade våldet så att kvinnorna och barnen har någonstans att ta vägen även under sommarmånaderna.

Kvinnojourerna utgör till stor del samhällets skyddsnet och måste tilldelas resurser och i bästa fall omfattas av den generella välfärden.

Södermalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Erik Malm m.fl. (MP) enligt följande.

Det är mycket välkommet med riktlinjer på detta viktiga område. Att bli misshandlad är något som ofta kan vara mycket svårt att berätta om. Man vet inte hur ens berättelse tas emot, huruvida det finns risk för skuldbeläggande och huruvida man verkligen ska klara av att förändra sin situation. Att personal inom socialtjänsten har tid och är tillgänglig är grundläggande för att det ska finnas förutsättningar att våga berätta. Arbetsförhållandena måste vara tillräckligt goda, man berättar inte gärna om en komplicerad situation för någon som verkar stressad.

Vi instämmer i att det är viktigt att inleda utredning gällande barn så snart förvaltningen får kännedom om våld i nära relationer där det finns barn med, men det kan också innebära att den enskilde blir rädd för vad det kan leda till att berätta. Det är angeläget att utgångspunkten är vilket stöd som behövs för att barnen inte ska fara illa.

Vi vill särskilt betona vikten av att våldsutsatta personer som är äldre, eller har funktionsnedsättning i större utsträckning uppmärksammas. Personer som även har misshandelsproblematik eller är utsatta för hedersförtryck har inte alltid fått det kvalificerade stöd de behöver. Att så sker är högst angeläget.

Särskilt uttalande gjordes av Gunnar Ågren (V) enligt följande.

Vänsterpartiet tycker att staden inte vill ta ansvar för arbetet mot våld i nära relationer. I ärende "Förslag till riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer" ser vi med oro på det faktumet att Tjänsteutlåtandet säger att "andra aktörer måste ta sitt ansvar" och "engageras" i det arbetet. [Kvinnor- och tjejjourer](#) nämns inte i ärendet, men man vet att de många gånger är det enda alternativet för våldsutsatta kvinnor. Staden vill lämna ansvaret för de mest utsatta i handen på frivilliga, som arbetar oavlönat. Staden borde åtminstone erkänna kvinnojourernas essentiella roll och se till att garantera deras långsiktiga finansiering.

Vänsterpartiet vill också uppmärksamma att ärendets språkval speglar en gammaldags dikotomisk syn på människorna när det väljer att inte nämna HBTQ personer utan skriver i stället att:

"Riktlinjer syftar till att vara ett stöd för handläggare som utreder vuxna personer, både män och kvinnor, som är utsatta för våld alternativt utövar våld."

(*Tjänsteut.* 2013-08-11, s. 1).

Detta ordval är inte utan betydelse, det är ett exkluderande ordval och alla identifierar sig inte inom dessa två köns kategorier. Ett ordval är inte bara ett ordval, det är ett strukturellt tänkesätt som måste förändras och inkludera också de som inte utgör normen.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Majvi Andersson m.fl. (S) enligt följande.

Det är bra att det kommer riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer. Men med riktlinjerna måste följa resurser till jourerna som tar emot dem som blivit utsatta. Staden kan inte lita på frivilliga krafter utan måste förvissa sig om att det finns platser som motsvarar behoven. Olika grupper tas emot på olika jourer, såsom kvinnor i aktivt missbruk som tas emot av Q-jouren och de som är utsatta för hedersrelaterat våld som tas emot vid Origo. Riktlinjerna blir ett slag i luften om inte stadsdelsförvaltningarna remitterar de våldsutsatta till jourerna. Det finns också en oro för att det kommer att finnas jourer som inte kan ta emot äldre.

Riktlinjerna är som sagt bra. Men för att kunna arbeta efter dem krävs det att jourerna får veta att de kan arbeta efter stabila och förutsägbara villkor.

Särskilt uttalande gjordes av Viktor Morawski m.fl. (MP) enligt följande.

Vi tycker att det är positivt att målgruppen mer uppmärksammas och prioriteras och att det finns gemensamma riktlinjer för hela staden. Utsatta personer har en svår situation dels för att bearbeta allt som har hänt dels för att ta ett steg framåt och planera sin framtid.

Vi vill lägga till två punkter som inte är med i remissen:

1. Personer med funktionsnedsättning som utsatts av våld i nära relationer. Det saknas adekvata resurser för denna målgrupp.
2. För att underlätta för de utsatta personerna att gå vidare och våga planera framåt och inte fastna i olika processer som idag tar lång tid, föreslår vi att det införs skyndsamhetsregler vid rättegångsprocessen.

Särskilt uttalande gjordes av Jenny Norberg (V) enligt följande.

Riktlinjerna bygger mycket på vad som ska göras när våldet i nära relationer upptäckts genom anmälan. När det gäller gamla människor finns det en föreställning om att de är snälla och svaga. Man vill inte tro de blir slagna eller själva slår. Skadorna kan vara svåra att se. Blåmärken och andra vanliga skador kan bortförklaras som fallolyckor. Sömnlöshet och ängslan tolkas som en del av åldrandet. De gamla själva tiger, att tala om våldet är tabu och det som sker hemma kan ses som en privatsak. När det gäller våld mot äldre – både kvinnor och män - måste staden satsa mycket mer på att utbilda personal att kunna upptäcka och om möjligt förebygga våldet.

Det finns fler faktorer som ökar risken för våld mot äldre, tidigare våld inom familjen, sjukdom och funktionsnedsättningar. En särskild risk uppstår när den äldre vårdas i

hemmet av en anhörig, partner eller släkting. Anhörigvård ges ofta under påfrestande förhållanden och med tungt vårdansvar samtidigt som insynen från omvärlden är begränsad. Stadens inställning att allt fler åldringar ska bo kvar hemma och vårdas där i stället för att få plats på ett vård- och omsorgsboende innebär att riskerna för att de äldres utsatthet ökar.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Stefan Nilsson m.fl. (MP), Birgit Marklund Beijer m.fl. (S) och Berit Bornecrantz Dias m.fl. (V) enligt följande.

Det är bra att det nu kommer riktlinjer när det gäller handläggningen av ärenden som rör våld i nära relationer. Det är också viktigt att det sker en samordning i bemötandet och av behovsinsatser mellan olika myndigheters insatser och åtaganden. I Skåne finns exempel på hur ett sådant samarbete kan fungera.

Våld i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem. I de flesta fall är det våld som utövas av en man mot en kvinna och våldet är systematiskt till sin natur. Det är dock viktigt att komma ihåg att våld i nära relationer förekommer i alla typer av relationer; det drabbar alltså även kvinnor och män som lever i samkönade relationer och män som lever i olikkönade relationer. Mörkertalet för våld i nära relationer bedöms vara stort, särskilt när det gäller män som utsätts och skammen ofta är extra stor. Det krävs stor lyhördhet t.ex. inom socialtjänsten för att fånga upp och hjälpa de personer som utsätts.

Våld i nära relationer ”tar inte semester” utan tenderar i stället att öka under sommaren och att kommunernas semesterplanering drabbar våldsutsatta kvinnor och deras barn. Det är därför viktigt att det finns en beredskap att i stadsdelarna möta det ökade våldet så att kvinnorna och barnen har någonstans att ta vägen även under sommarmånaderna.

Det finns särskilda risker för äldre som vårdas i hemmet av nära anhörig eller släkting då vårdförhållandena ofta är mycket tunga och insynen utifrån samtidigt kan vara starkt begränsad.

Alla som döms för våld mot sin partner ska erbjudas behandling. Män som har aggressionsproblem, som känner att de kan använda våld mot sin partner eller har använt våld ska kunna få hjälp på ett kriscentrum för män. Även kvinnor med aggressionsproblem ska erbjudas hjälp.

Det är positivt att barnens utsatthet lyfts i riktlinjerna. Fokus i de enskilda fallen tenderar ofta att ligga först på den våldsutsatta och därefter förövaren, medan barnens situation lätt hamnar i skymundan. Barnen som bevittnar våld mellan föräldrar eller andra vuxna ska ses som brottsoffer och få hjälp utifrån det.

Kvinnojourerna utgör till stor del samhällets skyddsnet och måste tilldelas resurser.

Det är viktigt att understryka att alla stadsdelsförvaltningar behöver remittera våldsutsatta till jourerna. Inte minst gäller det kvinnor i aktivt missbruk som måste få en plats på Q-jouren och på dem som är utsatta för hedersrelaterat våld som måste få komma till Origo. Det behöver också bli mer stabila och förutsägbara villkor för jourerna, vilket inte är fallet idag.